

SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik

Postbus 2235

6201 HA Maastricht

Het SOK-bestuur:

Rob Heckers	Voorzitter	043-343 81 71	robmac@planet.nl
Ger Beckers	Secretaris	043-3670 857	pghbeckers@telfort.nl
Hans Ogg		040-29105555	h.ogg@chello.nl

SOK-adres secretariaat:

Moesdaal 65, 6228 HX Maastricht. Telefoon: 043 367 08 57. E-mail: pghbeckers@telfort.nl

E-mail SOK:

sok@nhgl.nl

De SOK is geassocieerd met "Subterranea Britannica". www.subbrit.org.uk

Bestuur Stichting ir. D.C. van Schaik:

Joep Orbons	Voorzitter	043 - 361 87 93	j.orbons@xs4all.nl
Wilfred Schoenmakers	Secretaris	043 - 344 07 41	wilfred.schoenmakers@home.nl
Mat van Lier	Penningmeester		
Richard Ramakers	Interne contacten	043 - 407 19 64	

Stichting ir. D.C. van Schaik:

www.vanschaikstichting.nl

Technische Commissie Stichting ir. D.C. van Schaik:

Olav Hensing, Mgr. Soudantstraat 5, 6226 GC Maastricht. Telefoon: 06-557 78 846

Redactie SOK-Mededelingen:

Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne/Riemst, telefoon: 00 - 3212-454 059
E-mail: tbreuls@skynet.be

Redactie SOK-Info:

John Hageman, Op de Bannet 47, 6223 GD Itteren, telefoon 043-3645419
E-mail: john.hageman@planet.nl

De SOK op Internet:

www.sok.nl

SOK-ledenpasjes:

SOK-leden kunnen een SOK-lidmaatschapspasje krijgen dat een jaar geldig is.
De aanvraag moet vergezeld van een pasfoto bij de secretaris worden ingediend.

SOK-Ledenavonden:

SOK-Ledenavonden worden iedere 2^e vrijdag in de maanden januari, maart, mei, september en november gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht.
Aanvang 19.30 uur.

Groeven SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik:

De SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik hebben diverse groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Informatie in verband met het bezoeken van deze groeven is te vinden op de laatste pagina van deze SOK-Info.

Voorpagina: Romantiek in de Zonneberg. (foto: Frank Daelmans) (aanpassing)

Nieuwe leden en adreswijzigingen

Nieuwe leden:

Lidnummer 10266, Dhr. L. (Laurent) Simenon, Weverskamp 1,
6071 AW Swalmen/Boukoul Laurent.simenon@hetnet.nl

Lidnummer 1086, Dhr.H.(Henk) ten Brinke,
Dreef 33, 6996 BA Drempt

Ledenummer 2868, Dhr.J. (Jan) & Mevr.M.(Martha) van de Ven-Kuijpers,
Pandectendonk 28, 6218 HB Maastricht
Tel:043-3432084 marthaku@hotmail.com

Adreswijzigingen:

Lidnummer 1907, Dhr.G.(Ger)Goessens, Rue de la Vallee 32, 4690 Eben-Emael
GSM:06-54670350 mail@gergoessens.nl

Lidnummer 10232, Dhr.A.J.P.(Arno)Mentink, Montenaekenweg 9, bus 4, 3770
Vroenhoven-Riemst arnomentink@hotmail.com

Programma ledenavond 11 september 2009.

Door de vakantie perikelen is het uiteindelijke programma nog niet helemaal bekend maar het zal in ieder geval uit de volgende onderdelen bestaan:

Ton Breuls doet verslag van de ondergrondse zaken die hij is tegengekomen bij zijn bezoek aan Denemarken en Zweden.

Hans Ogg heeft in de jaren '60 en '70 in de Sint Pietersberg letterlijk voor de ENCI graafmachines uitgelopen en zoveel mogelijk gefotografeerd. Vanavond een samenvatting van verdwenen zaken uit zijn collectie.

Rob Heckers

Verslag ledenavond 8 mei

Zoals gebruikelijk was de laatste ledenavond voor de zomer weer goed bezocht. Begrijpelijk, want het programma was met drie presentaties uitzonderlijk gevarieerd. Maar eer het zover was had onze voorzitter de gebruikelijke bestuurlijke mededelingen. Ook werd er stilgestaan bij het overlijden van oud bergloper Ludo Claessens.

Het eerste item van de avond ging over de Meta menardi, de grottenspin. John Hageman bracht hiermee een zéér interessant onderwerp. We kennen deze grottenspin allemaal. Zij het uit eigen waarneming, zij het van horen zeggen. John vertelde vol vuur over deze spin en liet aan de hand van vele afbeeldingen voorbeelden zien van deze grottenbewoner. En ondanks dat John veelvuldig meldde dat hij geen fotograaf was en daarom de betreffende foto iets minder van kwaliteit was, waren de meeste foto's best goed!

(De eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat er ook foto's te zien waren van Peter Jennekens en Ger, Nadine en Jean Wishaupt – John Hageman)

De tweede presentatie van de avond was ook van de hand van John Hageman en had een beladen thema tot onderwerp. Te weten het onderwerp sex. Aangezien seksualiteit bij het dagelijks leven behoort zijn seksueel getinte tekeningen en/of teksten ons niet vreemd, ook niet in de groevenwereld. John bracht dit beladen onderwerp op een zéér rustige en integere manier. Zonder ook maar één moment plat of grof te worden. Er passeerden bekende en minder bekende afbeeldingen van tekeningen en teksten die John door de jaren heen verzameld had. Waarbij de bijzonderheid niet zat in de afbeelding maar in de ouderdom. Sommige waren eeuwen oud. Dus wie dacht dat seksueel getinte uitingen een typisch product van de moderne tijd zijn, kwam bedrogen uit.

Na de korte pauze was het tijd voor de derde presentatie van de avond. Deze werd gepresenteerd door de gastspreker van de avond, Anne Schulp. Anne is de organisator van de expositie rondom de Mosasaurusschedel uit Parijs. Anne bracht de presentatie op een open en luchtige manier waardoor de presentatie makkelijk te volgen was. Uiteraard deed hij dat zonder de wetenschappelijke benadering uit het oog te verliezen. Na afloop van zijn presentatie volgde er een rondleiding over de expositie. Uiteraard kon men hierbij vragen stellen.

Na afloop van het officiële gedeelte was het tijd voor het informele gedeelte in het museum café en ook hier was het weer gezellig.

Dag van het Park 2009

Op zondag 31 mei jl. organiseerden het IVN-Maastricht en het CNME voor de vierde keer de Maastrichtse Dag van het Park in de Natuurtuinen van het Jekerdalpark.

Onder ideale weersomstandigheden zijn er weer honderden bezoekers in contact gekomen met interessante natuur- en milieuonderwerpen tijdens de Natuurmarkt De Groene Loper.

Er waren meer dan 47 kraampjes en activiteiten. Waaronder de SOK- stand gecombineerd met de Stichting Ir. D.C. van Schaik en het Natuurhistorisch Genootschap Limburg. Deze kraam werd door SOK- leden bemand.

John Hageman nam voor het vierde jaar op rij een creatieve mergelworkshop voor zijn rekening.

Ger Beckers had voor de inrichting van deze kramen (en de toekomstige!) een viertal tafelvitrines laten maken en twee van deze vitrines ingericht met Krijtfofossielen door John Hageman blijvend aan de SOK geschonken.

In een derde tafelvitrine bevonden zich batdetectoren en determinatie sleutels die in gebruik zijn tijdens de zomer- en wintertellingen van vleermuizen. Hierover kan Ger de hele dag vertellen en dat deed hij ook tot genoegen van vele luisteraars.

In de vierde vitrine bevonden zich publicaties van de SOK en in folderhouders formulieren van de VSS om vrienden te werven voor genoemde stichting.

Over de oppervlakte van de rest van de kraam lagen publicaties van het Genootschap die deze dag voor een speciaal vriendenprijsje konden worden aangeschaft. Ze hadden een hoog kalkgehalte en vonden gretig aftrek bij het gevarieerde publiek. Aan de marktkraam waren aan de flanken vier grote fotolijsten opgehangen met foto's van Rob Heckers met de thema's Historie, Techniek, Onderzoek en Vleermuizen; hiervoor was veel belangstelling.

Ook John had over belangstelling niet te klagen: vanaf de opening om 12.00 uur tot 17.30 uur heeft hij tientallen jongeren (en ook ouderen) laten genieten bij het zelf maken van werkstukken uit mergelblokken, afkomstig uit de Jezuïetenberg.

De achterzijde van de marktkramen werd opgesierd door een groot doek van kunststof, waarop de situering van alle onderaardse kalksteengroeven was aangeduid.

De standhouders Peter Jennekens, Ger Beckers, Ger Wishaupt, Henk Ramakers en John Hageman genoten van een versgebakken cake die was geschonken door de SOK- leden Pascal en Thea.

Hartelijk dank voor deze stoffelijke ondersteuning. Op deze dag hebben bovengenoemde personen voor de SOK, de VSS en het NHGL weer hun beste beentje voorgezet bij het uitdragen van de diverse doelstellingen.

Ger Beckers

Festa Natura

Op zondag 14 juni 2009 vond bij bezoekerscentrum de Meinweg in Nationaal Park De Meinweg in Herkenbosch (Gemeente Roerdalen) voor de eerste keer het natuurfestival FESTA NATURA plaats.

Een grote natuurmarkt met boeken, optiek, outdoorartikelen, streekproducten en informatie over tal van organisaties.

Ook boeiende workshops zoals natuurfotografie, digiscoping, schminken en GPS. Verder wandel- en fietsexcursies naar bevers, over de Meinweg en naar de waterwereld van de Lüsekamp trokken ondanks het regenachtige weer rond 4000 bezoekers aan. Interessante lezingen stonden die dag ook op het programma.

Voor kinderen was er een avontuurlijk kinderprogramma met natuurtheater, waterdieren vangen, hutten bouwen, stenen schilderen, een spannende speurtocht en nog veel meer. FESTA NATURA - een dag om de natuur te beleven!!

Ook hier werd onze SOK/VSS stand ingericht in samenwerking met het NHGL. Ruim 50 kilometer ten Noorden van Maastricht deden dat op deze zondagochtend Ger Beckers, Peter Jennekens, Hans Ogg en Rob Heckers, tussen de overige 60 kramen.

De tafelvitrines werden gevuld met fossielen, vleermuisattributen en met publicaties van de SOK, de Stichting Ir. D.C. van Schaik en het Natuur Historisch Genootschap. Deze publicaties waren te koop voor een vrienden prijsje!

De markt kraam werd geflankeerd door vier collages met foto's die mooie ondergrondse landschappen lieten zien. De onderzoekers van de SOK en de bewoners van de onderaardse kalksteengroeven waren duidelijk aanwezig.

Dan kun je de vraag stellen:” Hebben de bezoekers van deze markt iets met “mergel” in het algemeen?” We hebben het als prettig ervaren dat de rij belangstellenden de hele dag bleef aanschuiven. Verhalen over hun jeugd beleefd bij familie in Zuid-Limburg, of zelf daar opgegroeid, waren boeiend. Onze bezoekers vonden het op hun beurt weer interessant waar onze studiegroep zich mee bezighield. Dat heeft ook weer een tweetal nieuwe leden opgeleverd.

Door het markante doek waarop de groeves zijn aangegeven werd het werk van de Van Schaikstichting uitvoerig uit de doeken gedaan en ook hier was vraag naar aanmeldingsformulieren. Nu maar hopen dat zij ook vrienden van de VSS worden. De diverse publicaties vonden een gretig publiek.

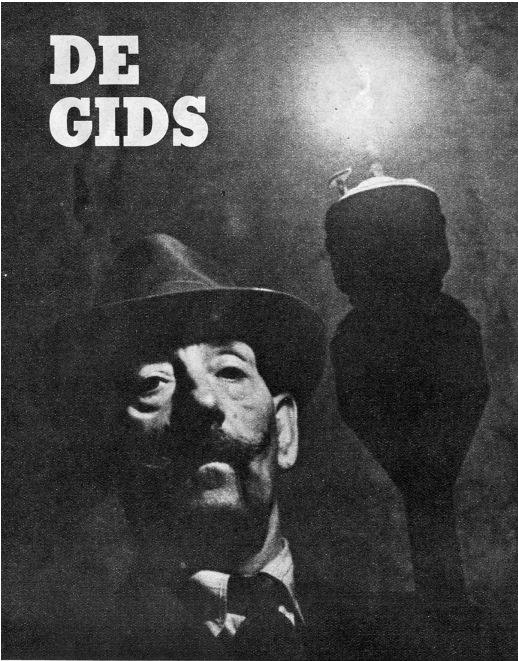
Een geslaagde dag met leuke uitwisseling van kennis en ervaringen over onze hobby's en zo tevens een unieke manier om de diverse publicaties over onze onderzoeken aan de man te brengen.

Namens de deelnemers,
Ger Beckers

De Gids van de Sint-Pietersberg

Een stuk uit de Panorama van 28 juli 1950. Een kort verhaal over de gids Chris Peerlings.

Chris Peerlings behoort evenzeer bij Maastricht als de Sint Servaasbrug of de Helpoort. Hij

is de gids van de Sint Pietersberg en in de gedachten van velen is hij onverbreekelijk met de oude gangen verbonden, waardoor hij de bezoekers op zo'n vlotte wijze rondleidt.

Overal weet hij iets bijzonders te vertellen. Al voortwandeland spreekt hij over het bezoek van Napoleon op 31 juli 1803 en over de bezoeken van koningin Wilhelmina en koningin Juliana. Of over de 'secundaire zee', die dit landschap heeft overspoeld en de talrijke fossielen, die in de loop der eeuwen gevonden zijn. Hij kent opwindende verhalen over de smokkelgangen, die naar België voerden en waarvan een druk gebruik gemaakt werd tot er kortgeleden door de overheid werd ingegrepen. Interessant is hetgene dat hij vertelt over de geallieerde piloten, die door deskundige gidsen langs dezelfde weg in veiligheid werden gebracht en over de onderduikers, die in

de grotten onderdak vonden terwijl de "Pruus" met Duitse grammofoonplaten om de tuin werd geleid.

Hij wandelt maar door. Op zo'n tocht door het inwendige der aarde legt men hele afstanden af. De gids is eraan gewend. Zijn werk bestaat niet alleen uit het bijlichten en voorlichten, ook tippelen is een onderdeel waarin hij door en door thuis moet zijn. Vooral in de vakantietijd moet hij zorgen in conditie te zijn, want dan wordt het druk in de berg en is elke tocht er een. In die tijd raffelt hij zijn werk natuurlijk niet af, maar hij is toch wel elke keer blij, als hij zijn carbidlantaarn kan doven met de woorden: "Ons tochtje is ten einde. Ik hoop dat het u tot een genoegen is geweest."

Frank Daelmans

Friedrich Wilhelm August Fröbel, een aanvulling

In SOK-info nummer 87, januari 2000, schreef ik in de reeks Bezoekers Opgespoord een stukje over Friedrich Wilhelm August Fröbel, een beroemd pedagoog die aan de wieg stond van wat bij ons ooit de 'kleuterschool' heette. Als oorlogsvrijwilliger arriveerde hij met het vrijkorps "Von Lützw" in onze contreien.

De tekst van het bewuste stukje uit SOK-info 87 heb ik later ook op mijn website (HYPERLINK "<http://www.troglocaris.com>" www.troglocaris.com) geplaatst als voorbeeld van mijn activiteiten in SOK-verband. Enkele maanden geleden kreeg ik e-mail van de heer Wolfgang Hädrich uit Zeitz, Duitsland. De heer Hädrich is actief als heemkunde onderzoeker en publiceert regelmatig over zijn (archiefo)onderzoek. Hij las het stukje op mijn website en

verzocht om wat meer foto's. Hij heeft zich namelijk verdiept in Fröbel en in archieven kon hij wellicht wat meer informatie vinden. Na enkele e-mails heen en weer ontving ik van de heer Hädrich een enveloppe met informatie over Fröbels levenswerk en het Fröbelmuseum in Bad Blankenburg, niet ver van Zeitz. Wat (voor ons SOK-kers) echter het meest interessante in deze enveloppe bleek te zijn was een kort fragment uit correspondentie van Fröbel aan professor Samuel Weiss in Berlijn.

Sorry, eerst nog een beknopt stukje geschiedenis omwille van de juiste context...

Na de mislukte veldtocht in Rusland begon in september 1812 de grote terugtocht van de Napoleontische legers. Na hun nederlaag in de Volkerenslag bij Leipzig in oktober van datzelfde jaar trokken de Fransen zich steeds verder terug richting Frankrijk, op de hiel gezeten door de legermacht van een internationale coalitie. In het voorjaar van 1813 nam de eenendertigjarige Fröbel, evenals vele andere Pruisische studenten, maar ook ambachtslui en vele intellectuelen deel aan de oorlog als oorlogsvrijwilliger in het vrijkorps "Von Lützow". Kort daarvoor was Fröbel een studie kristallografie begonnen in Berlijn bij professor Christian Samuel Weiss.

De achtervolging van de restanten van de Franse legers voerden August Fröbel en zijn strijdmakers via Keulen, Aken en Luik richting Frankrijk met als bestemming Laon. Onderweg werden hun orders echter gewijzigd en ging de route via Brussel naar Oudenaarde, ten zuiden van Gent. Daar maakte Fröbel het einde van de oorlog mee en werd in april 1814 het vrijkorps waarin hij diende opgeheven. De leden van het voormalige vrijkorps marcheerden meteen onder begeleiding van officieren terug naar Pruisen. Fröbel zou vervolgens zijn studie weer oppakken en een baan als assistent van Weiss aannemen.

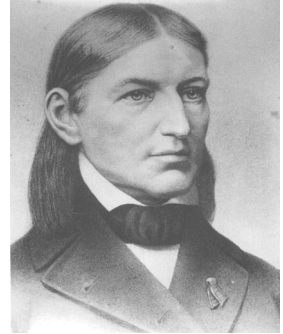
Gedurende de gehele veldtocht van het vrijkorps heeft Fröbel een intensieve correspondentie onderhouden met professor Weiss. Uit de aanhef van de vele brieven blijkt dat zij een vriendschappelijke relatie hadden. In de aanhef van zijn brieven aan Weiss schrijft Fröbel bijvoorbeeld: "Mein theuerster Herr und Freund". Tijdens de oorlog schreef Fröbel meestal over het alledaagse bestaan in het oorlogsbedrijf, op zijn terugweg beschreef hij vooral natuurfenomenen, geologische bijzonderheden, landschappen en dergelijke. Uit één van de brieven blijkt dat hij inderdaad in de Sint Pietersberg geweest is. Komend vanuit Leuven, onderweg naar Aken, passeerde hij de Maas bij Maastricht. Bij die gelegenheid had hij kennelijk tijd de berg te bezoeken, mogelijk hebben Fröbel en zijn dienstmakers in Maastricht overnacht.

Hier volgt dan het stukje dat voor ons interessant is. Ik heb gekozen de bewuste passage onvertaald weer te geven. Wie het echt niet kan lezen mag mij mailen voor een vertaling. Citaat uit de brief van Fröbel aan Weiss van 22 juni 1814:

Auf meiner Reise von Oudenarden über Brüssel, Löwen, Mastrich, Achen, Jülich, Düsseldorf nach Elberfeld habe ich den Petersberg bey Mastrich auf einige Stunden besucht. Es ist wahr, wenn man diese unterirdische straßenreiche Stadt (denn mit einer solchen deren Straßen oben bedeckt wären, kann diese 1000 und 1000, durch colossale bis zu 20 Fuß entfernten und bis zu 60 und mehr Fuß hohen vier kantigen senkrechten Pfeilern gebildeten Gänge wirklich in Beziehung auf das Perspectivische u. Stereometrische verglich[en] [werden]) wenn man diese unterirdische Stadt,

ohngefähr 1 Stunde in der Länge, durchlaufen hat, was nach der Aussage des Bergweisers Courtiens bey Weitem der kleinste Theil derselben seyn soll, und man sich alsdann bemüht sich einen Überblick des Ganzen zu verschaffen, so ist es wahr das G dasselbe erscheint [Text bricht ab]

De tekst tussen rechte haken is een latere aanvulling ter verduidelijking van de tekst die kennelijk niet volledig is. Meer informatie dan “text bricht ab” wordt jammer genoeg niet gegeven. Mogelijk ging de beschrijving van de berg verder, Fröbel schreef soms behoorlijk uitgebreide observaties aan Weiss. De gids die Fröbel en zijn collega’s van het vrijkorps rondleide is ondanks de afwijkende schrijfwijze bekend: Courtens. Een voet mat tussen de 27 en de 30 centimeter, laten wij zeggen 28 centimeter. Dan zouden de zuilen die Fröbel gezien heeft bijna 18 meter hoog geweest zijn. Zonder een meetinstrument is dit lastig te bepalen dus dat vergeven wij hem. Dit stukje is bedoeld als een aanvulling op dat in SOK-info nummer 87. Destijds was niet exact duidelijk wat Fröbel naar Maastricht bracht. Dankzij de informatie van de heer Wolfgang Hädrich valt eindelijk alles op zijn plek. De foto heb ik gescand uit ‘Kindergarten’ een boekje van Margrita Rockstein over het werk van Fröbel. Deze afbeelding laat een goedgelijkende tekening van Fröbel zien.

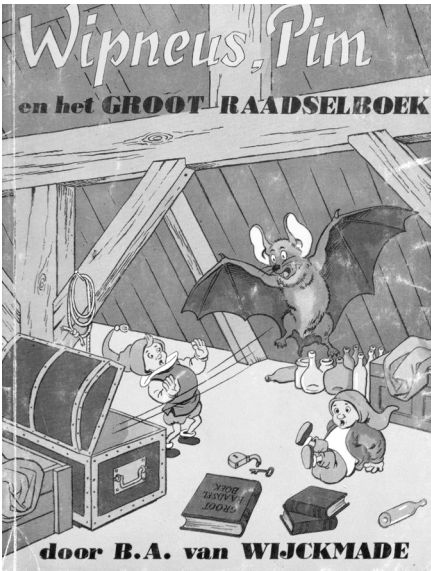
Enige internetlinks over dit thema voor wie meer wil lezen over het vrijkorps “Von Lützw”:
<http://www.vonluetzw.de/freikorps/artikel/mgfa.html>
Voor wie de correspondentie van August Fröbel wil lezen:
<http://www.bbf.dipf.de/editionen/froebel/>
Wie de biografie van August Fröbel wil lezen surft naar:
<http://www.froebelsociety.de/>

John Caris

Mergelgrotten en kinderboeken: Wipneus en Pim en het groot raadselboek

De reeks Wipneus en Pim is een klassieker. Hoeveel kinderen er ooit zijn geboeid door de avonturen van deze kabouter-tjes laat zich alleen maar gissen. Er zijn naar schatting zo’n 4,5 miljoen boekjes verkocht.

De Wipneus en Pim’s zijn geschreven door een vijftal auteurs, allen Broeders van Maastricht (F.I.C.). De grondlegger was Bruno van der Made, woonachtig in Wijck. Daarom besloot hij de boekjes te ondertekenen met het pseudoniem B. van Wijckmade. Zijn opvolgers deden dit ook, met dit verschil dat ze hun voorletter achter de B van Bruno plaatsten uit respect voor de bedenker van het illustere kabouterduo. Dan krijg je dus eerst Bruno, dan Jozef (Sjef), vervolgens Wilhelmus (Willie), daarna Alfried (Hein) en als laatste Gregorio (Sjors). Het deel van deze serie waar onze meeste interesse naar uitgaat is dus geschreven door een zekere Alfried.

Over de schrijver:

Broeder Alfred, oftewel Hendricus Johannes Fest, roepnaam Hein. Geboren op 14 juni 1937, werd in 1956 onderwijzer en trad daarna toe tot de Congregatie Broeders van Maastricht. Hij werkte tussen 1968 en 1992 in Ghana. In 1965 schreef hij 'Wipneus en Pim en het groot raadselboek'. Op welke manier hij kennis nam van de groeven heb ik nog niet kunnen achterhalen. Ook zou ik graag willen weten of hij een der groeven bezocht heeft. Misschien de Jezuietenberg?

Het verhaal:

Dit kabouterverhaal speelt zich natuurlijk af in een fantasiewereld. Maar wel een die geïnspireerd is op de omgeving rond Maastricht met de Sint Pietersberg. Het land waar Wipneus en Pim dit keer hun avontuur beleven heet Mosetraaien (van

Mosa Trajectum). Het is een land waarin de Mose (Mosa) stroomt, daar in de buurt ligt de Petriberg (Sint Pietersberg). Het zevenkoppig monster dat de gangen bewaakt heet 'Saurimos' en de aandachtige lezer heeft al door dat dat afgeleid is van onze Mosasaurus.

Pim moet van zijn oom elke dag 15 minuten en 11 seconden Raadselkunde studeren. Als hij op een dag de kist opent waarin het dikke "Raaien-Raaien – raadselboek" ligt, ontsnapt er plotseling een vleermuis. Hij haalt zijn vriendje Wipneus erbij. Maar de vleermuis is al lang verdwenen. Pim ontdekt dan dat op de kaft niet staat Raaien-Raaien maar Traaien-Traaien. Terwijl hij de letters aanraakt en de woorden voorleest verandert hij zelf in een vleermuis! Pim fladdert weg en Wipneus gaat op zoek naar zijn vriendje om hem te redden.

Het onderzoek leidt al snel naar het land Traaien, ook bekend als Mosetraaien. Met hulp van Paknie, een hulpvaardige vleermuis uit Mosetraaien, weet hij Pim op te sporen in dat vreemde verre land van de Mosemannetjes. Ook de lieve tovenares Troogoor wijst hun de juiste weg en geeft Wipneus toverpoeder om zelf in te nemen in geval van gevaar. Maar per toeval ontdekken de reddertjes dat het een dodelijk gif is! Troogoor is niet wie ze lijkt.

Te midden van Mosetraaien ligt de Petriberg met zijn gangen en grotten. Daar huist de boosaardige Grootoor. Hij is de leider van alle vleermuizen. In die berg leeft ook de zevenkoppige Saurimos. De Saurimos eet alle vleermuizen op die Grootoor niet mag. Zelfs Pim wordt verslonden!

Wipneus besluit zijn vriendje te gaan bevrijden uit de buik van de Saurimos. Ik wil geen spelbreker zijn maar ik kan al verklappen dat het prins Wipneus allemaal lukt; aan het einde wordt Pim gered, is het zevenkoppige monster niet alleen verslagen maar zelfs veranderd in zeven wonderschone prinsesjes. En wie wil dat nu niet?

Volgende keer: John Sinclairn. "Die Grotte der Saurier".

Erik Honée
erik@mynkamer.eu

Jeuf + Werner Felder

in memoriam

zonen van de eigen streek
geboren om te ontdekken

lazen onze bodem als een boek
een boek door henzelf geschreven

de mijnwerker keerde de aarde om
de geoloog gaf de namen

zij vonden de steentijdmens,
onderkenden biologische waarden

horizonten in het Krijt,
duidende mesofossielen

lerende woorden, erudiete geschriften,
dat stenen zó konden spreken

hun prenten blijvend in het landschap
hun stemmen rustend in de schaduw

zo zijn pioniers nooit dood:
zij blijven lerend aanwezig

John Hageman

Nomenclatuur

Wat een mooi woord, zeg nou zelf, dat klinkt toch veel mooier dan de Nederlandse vertaling "naamgeving". "Vleerfladder" John en ik zijn anderhalf jaar geleden begonnen met het completeren van een lijst van bekende en minder bekende namen van alle te situeren onderaardse kalksteengroeven.

We proberen te achterhalen waarom die en die groeve tegenwoordig zo heet en of er ook andere namen gebruikt zijn, die nu vergeten dreigen te worden. Veel namen zijn uiteraard toe te schrijven aan lokale eigenaars en/of gebruikers of zijn toponiemen, andere namen duiden een kenmerkende vorm van de ingang.

"Mettenberg" bijvoorbeeld betekent eigenlijk "Geitenberg", want metten zijn geiten. Waarschijnlijk (en daar ga je dan weer) hebben daar vroeger veel geiten gegraasd. Voor ons

zijn ook gangbare, alternatieve, namen belangrijk, bijv. Amorsgroeve of Bergske van Rosalie.

Ook namen van gedeeltes van een groeve, zoals Wilde berg, Mingel, etc. Verdwenen, maar nog te situeren, groeven mogen zeker niet vergeten worden. We gaan in principe uit van de namen in de bekende groevenlijsten (Van Wijngaarden e.a.) en die in het boek van Luck Walschot. We vragen dus om aanvullingen hierop. Wie iets weet mag het zeggen, bellen of mailen.

Uiteindelijk is het natuurlijk de bedoeling om deze lijst te publiceren, zodat iedere belangstellende er kennis van kan nemen en ze tot ieders beschikking staat.

Peter Jennekens

Speolepta leptogaster (Winnertz, 1863)

Vrijdagavond 8 mei verzorgde uw redacteur een tweetal lezingen voor de SOK- leden in het Maastrichtse Natuurhistorisch Museum. Eén van deze lezingen had als onderwerp enkele specifieke soorten grottenspinnen die onze onderaardse kalksteengroeven bevolken.

Foto: Erik Honée

Voor beeldmateriaal van één van de zeer kleine spinnensoorten graasde ik het internet af en vond daar een zeer onscherpe foto van het betreffende spinnetje. Op diezelfde foto bevond zich een toevallige afbeelding van een imago (volwassen dier) van *Speolepta leptogaster*, een soort Paddenstoel- of Schimmelmug.

Ik vertelde er toen bij dat de larve van deze mug een echte troglobiont is met bijzondere aanpassingen om te overleven in het ondergrondse. Deze merkwaardige larve - een

levende glasdraad volgens dr.Schmitz - is helemaal doorschijnend en zo teer dat ze spindraden wevend zich voortbeweegt over een zelf afgescheiden slijmspoor. De larve is zo klein (hoewel uitgerekt) dat ze alleen maar opvalt door dat glinsterende spoor.

Vroeger zag ik deze slijmsporen vaker in de mergelgrotten, maar nooit veel. De laatste jaren zelfs helemaal niet meer.

Respons op een lezing is altijd prettig, maar in dit geval zelfs erg prettig want een tweetal SOK-leden reageerden met beeldmateriaal over de aangetroffen larve van deze Fungus gnat, de Pilzmücke.

Allereerst Erik Honée:”.....In de bijlage een foto van een kruipertje dat ik gefotografeerd heb in de Muizenberg. Was dit dat beestje waar je gisteren over vertelde dat zich verplaatst via draden op de muur?”

Toen Kevin Amendt:”..... een drietal foto's van een zeer klein beestje gefotografeerd in de Muizenberg/Kannerberg. Het beestje is zo te zien wat doorzichtig en laat een slijmspoor

achter. Als ik nog eens zo'n beestje tegenkom probeer ik de foto scherper te krijgen, deze foto's zijn al uit november 2006.'

Geweldig...liefst twee reacties. Ze zijn er dus nog!

Zou het een gevolg van het verdwijnen van de champignoncultures uit de onderaardse kalksteengroeven zijn, dat ook de populatie "champignon"muggen verdwijnt of marginaal wordt (er zijn immers nog andere schimmels aanwezig)?

Interessant om dat in de toekomst eens nader te bekijken.

Ik zou het bijzonder prettig vinden als collega-berglopers mij melding maakten van aangetroffen larven (met vindplaats), zodat een globale inventarisatie van het nog aanwezige bestand mogelijk is. Verder ontbreekt mij gedegen fotomateriaal (liefst macro-opnamen) in mijn cavernicolenbestand. Natuurlijk zou ik graag een larve ter plekke fotograferen, maar materiaal van een betere fotograaf is meer dan van harte welkom.

Relevante informatie omtrent *Speolepta leptogaster* is te vinden in het artikel van Henk Hillegers in SOK-Medelingen 9, blz. 14,15 en 16.

Een standaardartikel - verslag van een gedegen wetenschappelijk onderzoek - is dat van H.Schmitz S.J.: "Biologisch-anatomische Untersuchungen an einer höhlenbewohnenden Mycetophilidenlarve", *Polylepta leptogaster* Winn. (Jaarboek Natuurhist. Genootschap Maastricht, 1912, blz. 65-96). (*Mycetophilidae* zijn Paddenstoel- of Schimmelmuggen).

De geïnteresseerde bergloper kan zich het lezen van dit (met schitterende tekeningen verluchte) artikel besparen door kennis te nemen van de bladzijden 290, 291 en 292 uit de "oude"dikke Van Schaik. Hier geeft dr.Schmitz in zijn bijdrage "Het dierenleven in de onderaardsche gangen" een uiterst lezenswaardige samenvatting van zijn studie uit 1912. Tevens gebruikt dr.Schmitz in zijn laatst aangehaalde bijdrage de vroeger door hem gebruikte naam *Polylepta leptogaster* Winn. niet meer, maar wel de nieuwe benaming *Speolepta leptogaster* (Winnertz, 1863).

Postzegels

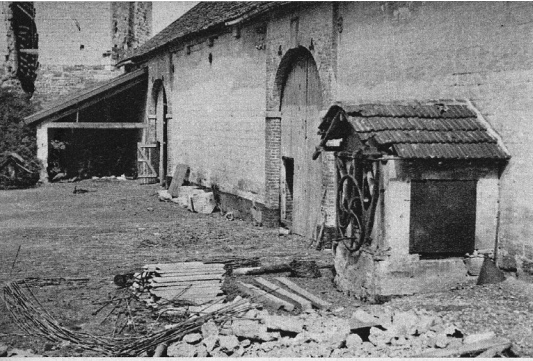
Twee nieuwe postzegels met motieven, misschien interessant voor SOK-leden.

- Mayotte, 9 maart 2009 (Euro 0,56), vissersbootje met Petromax
- Denemarken, 25 maart 2009, (DKr 17) laat tand zien van *Mosasaurus*.

Groeten, Jan-Paul van der Pas

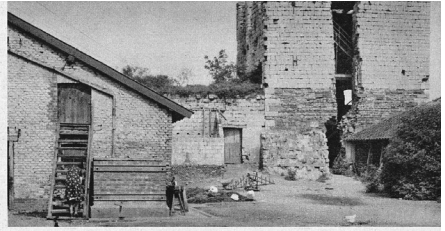
Praatje bij een plaatje of Uit de oude doos

Het tijdschrift 'Ons Zuiden – Panorama' van '26 oktober 1939' bevat een artikel met de titel: 'De burcht Lichtenberg bij Maastricht, zal de ruïne eens verdwijnen?' Bij het artikel werden een tiental foto's geplaatst van Lichtenberg en de nabije omgeving.

Op de stemmige binnenplaats. — Rechts de oude pomp.

DE BURCHT „LICHTENBERG”

Op de foto met onderschrift 'Op de stemmige binnenplaats' is aan de rechterkant 'de oude pomp' zichtbaar.

In feite was dit geen pomp maar een put! De put is nog steeds aanwezig op de binnenplaats van de hoeve Lichtenberg. Het afdak en ophaal systeem zijn echter verdwenen. Het betreft hier de put die doorloopt tot in het gangenstelsel Slavante. In het nog aanwezige deel van het gangenstelsel Slavante kan men tot onder de binnenplaats van de hoeve Lichtenberg lopen, dus ook naar de put. De put gaat vanuit de gang gezien omlaag (dieper, richting grondwater) en omhoog (richting de binnenplaats).

Het was voor mij, tot het zien van de afgebeelde foto, niet bekend dat de put een dergelijk ophaalsysteem heeft gehad. Ook moet de waterput ooit als schacht zijn gebruikt. Ondergronds lopen karrensporen naar de put en er zijn slijtagesporen van touwen zichtbaar in de mergel, die onmogelijk zijn ontstaan door het ophalen van emmers water.

Werd in eerste instantie een schacht aangelegd voor het omhoog takelen van blokken en werd deze naderhand uitgediept tot op het grondwaterpeil om te dienen als waterput?

Buiten de binnenplaats, rechts van het poortgebouw, is een tweede put gelegen. Deze is afgedekt met een deksel en is mijn inziens niet zichtbaar in het gangenstelsel Slavante. Loopt deze put door een pilaar....?

Kevin Amendt

MEET THE UNDERGROUND PRESS

“Valkenburg inspecteert rotsen” (*Dagblad de Limburger van 18 april 2009*): als de gemeente ontdekt dat er ergens rotsbrokken in de mergelwand los zitten, wordt dat meteen aangepakt. Zo is de rotswand achter de protestante kerk (**GRAFKELDER LOISEL** –red) aan de Plenkertstraat onlangs nog gestabiliseerd. *“Echte ongelukken zijn gelukkig nog niet gebeurd”*, zegt **Wiel FELDER**, de grottenpecialist van de gemeente.

“Geen mergelgangen onder hotel op Cauberg” (*DdL van 23 april 2009*): er zijn geen mergelgangen aangetroffen onder de bouwkael voor het hotel van de familie **Richheimer** op de kop van de Cauberg in Valkenburg. De gaten die daar zitten zijn waarschijnlijk natuurlijke holtes. De gemeente verwacht dat de uitkomsten van het aanvullend onderzoek binnen twee à drie maanden op tafel liggen.

“Drie onderzoekteams lichten ondergrond door van Zussen” (*De Trompetter van 25 april 2009*): naar aanleiding van een aantal grondverzakkingen boven (half) ingestorte delen van mergelgroeves (**LACROIXBERG**) heeft de Vlaamse minister van Leefmilieu en Natuur opdracht gegeven aan drie onderzoekteams om middels geofysische metingen de stabiliteit van de bodem en de ondergrond te bepalen. Burgemeester **Mark VOS**: *“We kijken erg uit naar de resultaten. Het onderzoek verhoogt niet alleen het veiligheidsgevoel, we hebben zo ook de kans om preventief op te treden”*.

“Tekeningen grot beter beschermd” (*DdL van 29 april 2009*): de gemeente Valkenburg eist dat de Evenementenstichting tijdens de kerstmarkt de meest kwetsbare tekeningen in de **GEMEENTEGROT** beter beschermd door ze af te dekken. Daarmee wil de gemeente voorkomen dat bezoekers en standhouders de tekeningen –al dan niet per ongeluk- beschadigen.

“Met de lift de wijngrot in” (*DdL van 29 april (editie Heuvelland) en 5 mei 2009 (editie Maastricht)*): de nieuwe eigenaar van **Caves Cadier** trekt maar liefst één miljoen euro uit om het wijnhuis en de eronder liggende groeve op te knappen. Als de verbouwing achter de rug is kunnen de gasten met een glazen lift naar beneden, naar de **BAKKERS-BOSCHGROEVE**, zoals de oorspronkelijke, maar haast vergeten benaming van de wijnkelder was. Maar de huidige naam **Caves Cadier**, die toch nog een beetje aan het ondergrondse deed denken, verdwijnt ook en verandert in “Wijnmakersunie”.

“Directeur wint geding” (*DdL van 6 mei 2009*): de kantonrechter heeft beslist dat de stichting Kasteel van Valkenburg (ook eigenaresse van de **FLUWEELENGROT**) directeur **Elise SCHELLE** opnieuw in dienst moet nemen. Ze was na acht jaar ontslagen omdat ze volgens haar advocaat kritiek had op het financiële beleid van het bestuur.

“Japanse herinnering aan grotten van Sint Pieter” (*De Maaspost van 6 mei 2009*): in 1979 bezocht de negenjarige Japanner **Shunsuke KUSAKA** met zijn vader het **NOORDELIJK** Gangenstelsel en mocht toen zijn naam schrijven. Twintig jaar later bleek bij een nieuw bezoek aan de groeve van het opschrift niet veel meer over te zijn. De gidsen

beloofden toen dat te herstellen. Weer tien jaar later kon **Kusake** met zijn familie zelf zien dat de gidsen toen hun woord hebben gehouden.

“De berg is bijna schoon” (DdL van 7 mei 2009): zes jaar was nodig om 14.000 kubieke meters afval uit de **CANNERBERG** te verwijderen, waaronder het levensgevaarlijke blauwe asbest. De eerder begrote kosten van 40 miljoen Euro zijn reeds ruim overschreden. Na de asbest wordt de olieverontreiniging nog aangepakt. Mogelijk dat de schone groeve in de toekomst een museale functie gaat krijgen, met de Koude Oorlog als thema.

“Opstekertje voor John Hageman” (De Ster van 8 mei 2009): duizendpoot **John HAGEMAN** mocht het wekelijkse “Opstekertje” van de Ster ontvangen voor zijn veel en gevarieerd vrijwilligerswerk en zijn grote kennis over onze groeven. *“Ik interesseer me voor alles wat loopt en kruipt in de grotten. Zo ben ik nu bezig met een onderzoek naar spinnen”*. Een van zijn vele andere activiteiten is groevebeheerder voor de **stichting ir. D.C. van Schaik**. *“Ach, ik wil gewoon graag iets te doen hebben”*.

“College misbruikt regels om mergel af te dwingen” (DdL van 8 mei 2009): dat betoogt een advocaat van de **Stichting Kasteel van Valkenburg**, die het verouderde entreegebouw bij de **FLUWEELENGROT** wilt afbreken om er een nieuw pand op te zetten. Het college heeft de bouwvergunning echter geweigerd, maar volgens de stichting maakt de gemeente misbruik van een verouderd bestemmingsplan om mergel te gebruiken.

“Kampvuur uit Steentijd bij Valkenburg” (DdL van 14 mei 2005 en tevens diverse artikelen in de landelijke en regionale pers): in Frankrijk en België en met name in de Dordogne en het bekken van Luik zijn al eerder bewoonde abri's gevonden, die stammen uit de Steentijd. Op de **DÄÖLKESBERG** in Valkenburg hebben archeologen nu in de overhangende grot restanten van een kampvuur gevonden uit de Steentijd. De duizenden jaren oude grot is niet ontstaan door mergelwinning, maar is uitgeschuurd door het water van de Geul.

“Kan Zussen zijn doden begraven?” en **“Zestien meter de grond in voor uitbreiding kerkhof”** (HBvL van 16 juni 2009 en TV-Limburg): het kerkhof van Zussen wordt uitgebreid, maar eerst moet getest worden of de ondergrond van de **LACROIXBERG** stevig genoeg is. De enige toegang is mogelijk via een afgesloten schacht. *“Vroeger gingen de grottenlopers gewoon met ladders naar beneden, maar voor de veiligheid hebben we de hulp van de brandweer Tongeren ingeroepen”*, aldus burgemeester **VOS**. *“Gewoon de ondergrond controleren”* zegt **Johan JANSSEN** van de **Hulpdienst Groeven**. *“De eerste paar honderd meter is het kruijen, deze grot is vrij smal”* volgens **Ton BREULS**. Na drie uur ondergronds komt een einde aan deze gecombineerde oefening met de brandweer. De komende dagen worden de resultaten verder bestudeerd.

“Herstelwerk rotswanden Valkenburg” (DdL van 23 juni 2009) en **“Dringende maatregelen mergelwanden nodig”** (De Maaspost van 24 juni 2009): de gemeente heeft het startsein gegeven voor grootschalig onderhoud voor rotswanden, die te lijden hebben onder begroeiing en boomwortels, die scheuren in de mergel veroorzaken. Als eerste

wordt de mergelwand van de **GEMEENTEGROT** onder handen genomen. De gemeente trekt jaarlijks een halve ton uit voor de herstelwerkzaamheden.

“Ruïnebestuur verrijkt zich” en **“De kasteelruïne is van iedereen”** (DdL van 1 juli 2009): het Dagelijks Bestuur van de **stichting Kasteel van Valkenburg** maakt zich, volgens diverse medewerkers, schuldig aan *“zelfverrijking”*. In een brief van de gemeente Valkenburg eist de burgemeester binnen 10 dagen totale openheid over het belonings- en vergoedingsbeleid, bijverdiensten, declaraties, reizen, diners en schenkingen. Naast de ruïne valt ook de **FLUWEELENGROT** onder de stichting.

*Noot redactie: Verdere berichtgeving over deze kwestie in deze rubriek alleen als de **Fluweelengrot** ter sprake komt of in het geding is.*

“Riemst krijgt ‘periscoop’ voor mergelgangen” (DdL van 11 juli 2007): de VVV van Riemst laat een soort periscoop (een zogeheten *“spotter”*) maken, waarmee je aan de Kerkstraat in Zichen dertig meter onder de grond naar het gangenstelsel (van de **PITJESBERG**) kunt kijken. De spotter is meteen ook een kompas en informatiedrager over de geschiedenis van de mergelwinning. Kosten € 82.000, maar de gemeente ontvangt rond € 50.000 aan subsidie van Toerisme Vlaanderen.

“Een strijdtoneel in mergel gehouwen” (DdL van 11 juli 2009): de verhalen over de vluchtgangen onder de kasteelruïne van Valkenburg en in de **FLUWEELENGROT** zijn alom bekend. Maar waren het ook vluchtwegen? **Jacquo SILVERTANT** heeft er samen met **Ivo MULLENDERS** onderzoek naar gedaan en trekt dat ernstig in twijfel. Volgens hem hebben de gangen een strategisch belang gehad en is het in feite een netwerk van *“mineergangen”*, aangebracht door aanvallers en verdedigers. De resultaten van het onderzoek zijn gebundeld in een nieuw boek van **Institute Europa Subterranea**: *“De gangen onder het kasteel van Valkenburg”*.

Met dank aan de trouwe correspondenten Nini van Bergen, Anneke en Geertje Breuls, Rob Heckers, Johan Janssen, Gilberte Nicolaes, Jacques Maes, Joop Smit en Herman de Swart

Voor knipsels, kopieën en uittreksels kunt u altijd terecht op het bekende adres: Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne-Riemst. Telefoon/fax 012-454059. E-mail: tbreuls@skynet.be.

Volgende ledenavond: Vrijdag 11 september 2009 Aanvang 19.30 uur!

De SOK-Info redactie heeft het recht om een aangeboden artikel te weigeren. De geplaatste artikelen vertegenwoordigen niet automatisch de standpunten van de SOK-Info redactie of die van het SOK-bestuur.

Groeven in beheer bij de SOK danwel de stichting Ir. D.C. van Schaik:

Bovengenoemde organisaties hebben een aantal groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve.

Voor het bezoeken van deze groeven moet U contact opnemen met de beheerder:

Bij inbraak in één van deze groeven:

Bij constatering van inbraak en of vernielingen aan een van de groeven dit direct melden, liefst dezelfde dag nog.

Melden van vernielingen bij onderstaande personen. Als de eerste niet bereikbaar is, dan de volgende op de lijst.

1e Groevebeheerder van die groeve. Voor namen en telefoonnummers, zie hieronder.

2^e Olav Hensing, Technische Commissie: 06 - 557 78 846.

3^e Ieder bestuurslid van de Van Schaikstichting of de SOK. Voor namen en telefoonnummers, zie pagina 2.

De SOK en de Van Schaikstichting stellen zich ten doel dat de afsluiting van de groeve binnen 24 uur hersteld is.

Voor meer informatie: www.vanschaikstichting.nl

Groeve:	Beheerder:	Telefoon:
Apostelgroeve	Ton Breuls	00-3212 45 40 59
Fallenberggroeve (niet toegankelijk)	Pim Houben	00-3212 21 21 3342
Flesschenberg	Jan Laumen	043-364 18 03
Gewandgroeven	Hub Geurts	043-601 24 16
Heerderberg (niet toegankelijk)	Henk Ramakers	043-407 19 64
Heideberggroeve	Hub Geurts	043-601 24 16
Houbenbergske	Marc Koch	046-486 22 01
Groeve de Keel	Luc Walschot	00-3212 44 13 50
Groeve Eys	Ger Wishaupt	046-475 13 99
Keldertjes Slavante	Wil Ramaekers	043-364 52 39
Koeleboschgroeve	Ed de Groot	00-3243 81 13 73
Nieuwe Groeve	Han Bochman	043-601 01 58
Roothergroeve	John Hageman	043-364 54 19
Scharnderberg	John Knubben	043-361 12 27
Scheuldergroeve	Peter Jennekens	043-364 84 89
Theunisgroeve	Giel Bindels	043-347 25 60

De Sint-Pietersberg:

De Sint-Pietersberg wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten. De SOK heeft een collectieve onderzoeksvergunning voor de Zonneberg en het Noordelijk Gangenstelsel. Onderzoeksaanvragen moeten ingediend worden bij het secretariaat van de SOK. Toezichthouder van de beide groeven is Harm Hovens, telefoon: 06-558 25 192.

De SOK-Info

is een uitgave van de
Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven,
Natuurhistorisch Genootschap Limburg.